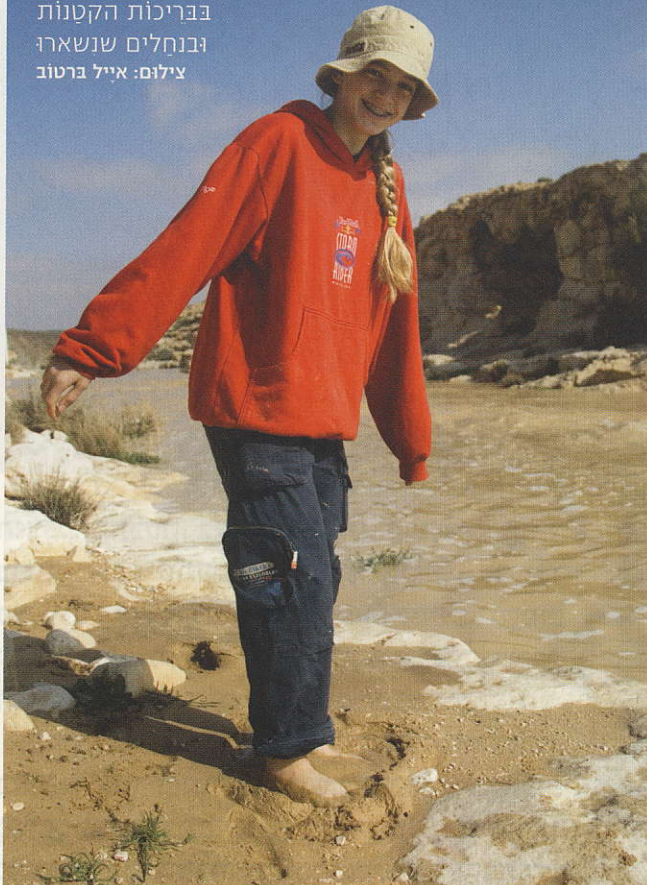

נסחכנו

דווקא באזור הכי יבש בארץ מתרחשת תופעת טבע מדהימה (ומסוכנת!)
עם מים שוצפים: שיטפונות. אז תנו כבוד לאיתני הטבע

אחרי שוך השיטפון כדאי להגיע לאזור וליהנות בבריכות הקטנות ובנחלים שנשארו צילום: אייל ברטוב

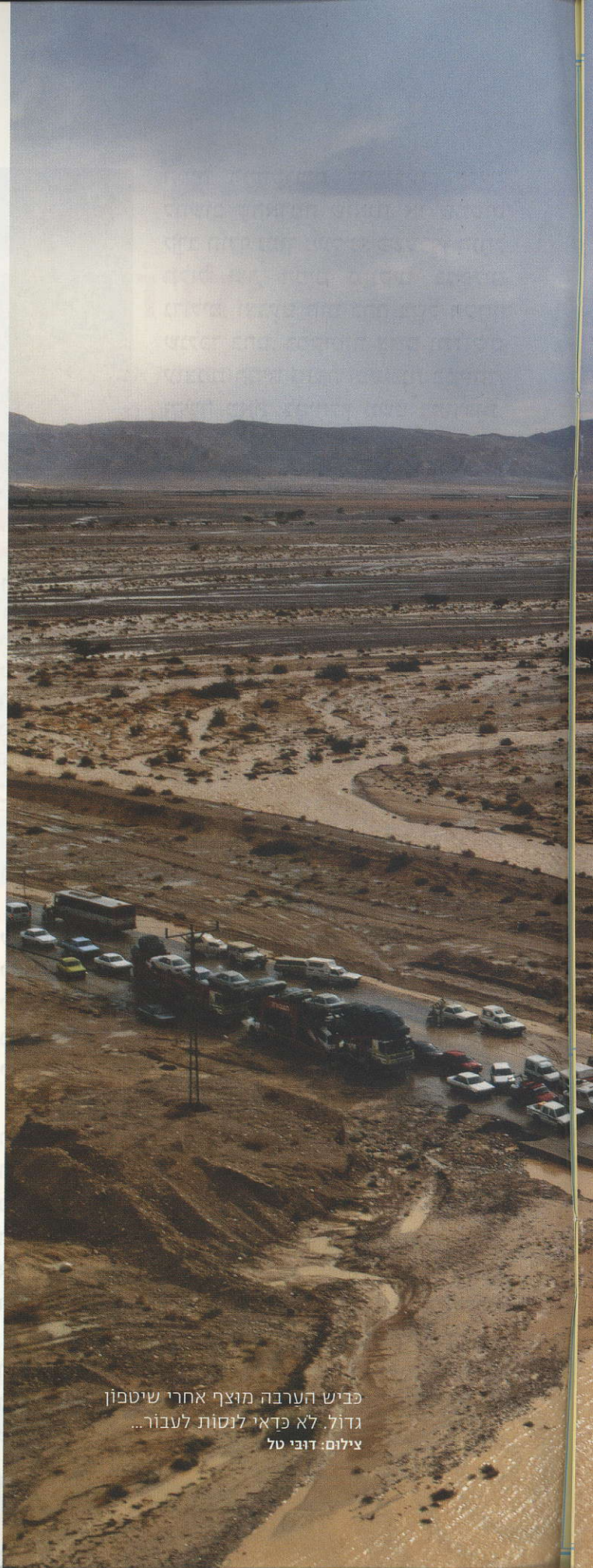

כתב < **יותם יעקבסון**

"לידיעת הציבור, קיימת סכנת שיטפונות במקומות הנמוכים", כך מכריז הקריין בסוף כל מהדורת חדשות ביום חורפי. עכשיו, עם בוא החורף, אנחנו צפויים לשוב ולשמוע את ההודעה הזאת פעמים רבות. אבל מהם שיטפונות, ומדוע יש להיזהר מפניהם?

גרריר ועוד גרריר, טיפה ועוד טיפה

הכל מתחיל אי שם במדבר סהרה הגדול. סלעי המדבר הולכים ונשחקים והופכים אט אט, במשך מיליוני שנים, לאבק. גררירי האבק קטנים וקלים כל כך, עד שהם נישאים ברוח אל ארצות רחוקות ומגיעים גם אלינו, לישראל. כשהרוח מביאה אותם לכאן בעננות גדולות, <<

פביש הערבה מוצף אחרי שיטפון גדול. לא כדאי לנסות לעבור... צילום: דובי טל

המים המתקרבים במהירות. אפשר לחשוב שהאדמה שואגת או שמטוס קרב חולף נמוך מעלינו. כשערוץ הנחל תלול וצר, המים מזנקים במפלים גדולים, וצבעם חום כהה בשל הסחף שנלכד בהם. במקומות צרים ותלולים עוצמת המים חזקה ומסוכנת במיוחד, וקשה מאוד להיחלץ משם במהירות. ומאחר שדי במטר אחד פתאומי וקצר כדי לגרום לשיטפון, מומלץ ביותר שלא לטייל בימי גשם בערוצי הנחלים שבנגב ובמדבר יהודה.

אפילו שיחים ועצים נעקרים ממקום מוצמת הזרימה צילום: יותם יעקבסון

מה באות?

יש נחלים, כמו למשל נחל הבשור, שבהם נבנו סכרים כדי שמי השיטפונות הרבים ייאגרו ולא ילכו לאיבוד. המים שנאגרים משמשים בעיקר לחקלאות.

לפעמים שיטפונות מפתיעים אפילו בעלי חיים שמכירים היטב את המדבר, ואחרי שהמים נשטפים ומפלסם יורד, אפשר למצוא גופות של יעלים, שפני סלע, עטלפים ושאר בעלי חיים בבריכות שנשארו או במי ים המלח (שאליו זורמים נחלי האזור). חיות אלה פשוט לא

הספיקו לברוח בזמן מפני נחשול המים. מי שמטייל הרבה במדבריות יודע שלפעמים, בעקבות שיטפונות גדולים, יכול תנוי הערוץ של הנחל להשתנות לחלוטין. השיטפון יכול לסתום בריכות עמוקות בחצץ שסחף בדרכו, או להפך: לעקור גושי קרקע גדולים ממקומם ולהותיר בריכות עמוקות בסלע. אפילו עצים יכולים להיעקר ממקומם ולהיסחף במורד הנחל. מתברר שלאנשים קשה להעריך נכון את כוחם של המים, ומתוך רצון להגיע בזמן ליעדם או סתם מתוך חוסר סבלנות, הם מחליטים לחצות במכוניות קטעי כביש מוצפים. אנשים אלה יגלו שהאיחור הקטן שלהם הפך לאיחור גדול הרבה יותר כשהאוטו נסחף בנחל... אז אם תיקלעו פעם לכביש מוצף, מוטב שתתנו כבוד לאיתני הטבע ותחכו שהזרימה תיפסק.

כל עוד נמצאים במקום בטוח, הצפייה בשיטפון היא תוויה בלתי נשפחת. לשם כך כדאי לצאת ביום גשום אל המדבר ולתור אחרי שיטפונות בליווית אדם מנוסה מאוד, שמכיר היטב נקודות תצפית טובות ובטוחות.

האופק מתכסה באובך, ואנחנו מרגישים מחנק בגרון. האבק שוקע ומצטבר על הקרקע, ובעיקר באזורים מדבריים, שבהם אין כמעט גשמים שישטפו אותו. במרוצת השנים יכולה שכבת האבק להגיע לעובי של כמה וכמה מטרים.

וימה הקשר בין סופות אבק לשיטפונות? ובכן, באותם אזורים מדבריים שבהם אבק הסלעים נערם, למשל בנגב, נוצר סוג קרקע שקרוי לס. אחת מתכונותיו המיוחדות של הלס היא שלאחר שהוא נרטב מעט הוא נאטם ואינו מאפשר לנוזלים לחלחל דרכו. עכשיו דמיינו גשם שיוורד על הר שלם מכוסה לס. הטיפות הראשונות נספגות בקרקע, אבל מה קורה לכל הטיפות שיוורדות לאחר מכן? הן נקוות על פני השטח, מצטרפות זו לזו ומתחילות לזרום במדרון. קילוחי הטיפות מצטרפים זה לזה ויוצרים נחל קטן. הנחלים הקטנים שזורמים מפל ההרים מתמזגים זה בזה, זרימתם הולכת וגוברת, והם מגיעים לבסוף לערוץ נחל ראשי שבדרך כלל אין בו זרימה (נחל אֶקְזָב). כשפל המים מגיעים לערוץ הראשי, עוצמתם חזקה ורבה במיוחד, וזה בדיוק שיטפון.

כוחם של המים

לעתים השיטפון נראה כקיר מים שמתקדם במהירות וסוחף כל מה שנקרה בדרכו, ולעתים הוא מתחיל בזרימה חלשה שהולכת ומתגברת עד שהיא מציפה את כל הערוץ. לפעמים השיטפון מלווה בקול נהמה מתגלגל של